

DCLV. Si subditus obligationi non satisfacit, imperantem lædit, dat itaque illi jus cogendi & malum cum actione injusta copulandi, quod *pœna* est strictius sumpta. Hæc ad omnes læsiones tam dolosas, quam culpofas pertinet, non vero ad eas, quæ nequeunt imputari.

DCLVI. Societas est persona moralis, quæ ratione non sociorum originetenus statu naturali utitur; itaque non modo juribus universalibus, veluti conservationis, æqualitatis, independentiæ, sed etiam particularibus & acquisitis gaudet, eaque, ut reliqui homines, mediis proportionatis tueri potest.

DCLVII. Quemadmodum societas pacto, vel lege nititur, ita iisdem modis cessat, si nimirum desinat legis & obligationis ratio, aut nexus pactitius dissolvatur.

CAPUT XXV.

De societate conjugali.

DCLVIII. A jure sociali generatim ed examen specialium societatum transimus, quæ quoniam sunt innumeræ, hic non nisi de tribus simplicibus I. *conjugali*, II. *parentali*, III. *herili*, dein IV. de una, quæ ex his nascitur, *composita*, familiæ scilicet, seu *domestica* pro instituto nostro agemus; ut postea civitatis obligationes penitus suo tempore intelligi possint.

DCL X. Intendit sapientissimus naturæ Auctor humani generis conservationem, idque corporis nostri structura, & inditi naturales stimuli satis testantur; quare ad fines ex rerum essentia fluentes, & ad corporis humani perfectionem, in consensu operationum cum ejus scopo positam, sobolis quoque propagatio pertinet. Igitur & sobolem procreare obligamur. v. Senec. Hyp. v. 478.

DCLX. Discimus ab experientia hancce procreationem fieri aliter non posse, quam a duabus personis diversi sexus, eam vero inutilem fore, nisi proles etiam educetur, hoc est: quum ob immaturam ætatem se ipsam perficere non valeat, ad id idonea efficiatur. Qui ergo sobolem tenetur procreare, ei etiam educandi, & porro voluntatem & vires in hunc finem cum persona diversi sexus conjungendi officium incumbit.

DCLXI. Conjunctio personarum diversi sexus procreandæ & educandæ sobolis causâ inita est *matrimonium*; qui sunt in matrimonio *conjuges*, & conjux mas *maritus*, conjux femina *uxor* adpellantur.

DCLXII. Est igitur matrimonium 1.) *status*, jura enim & obligationes peculiare complectitur, 2.) in quo *persona in personam jus competit affirmativum*, ad gignendam scilicet & educandam prolem, 3.) & *perfectum*, ex pacto nimirum ortum, nec enim jus imperfectum sufficeret, ut *ad alterius in usus nostros*

con-

convertere liceret; 4.) ad *finem communem consequendum*, qui est speciei conservatio. Nullum porro est dubium, matrimonium esse *societatem, eamque licitam honestamque.*

DCLXIII. Quum prima illa naturæ sint medium ad humani generis conservationem ducens, *scortatio*, & omnis *libido vaga*, quæ sensualem voluptatem unice pro fine habet, obligationi naturali & finibus divinæ voluntatis repugnat manifestissimis. Atque inde moralitas *concupinatus*, prout vel matrimonii vel scortationis induit naturam, determinari debet.

DCLXIV. Matrimonium est societas simplicissima & relata ad totum genus humanum simul sumtum *necessaria*, quatenus vero præceptum est affirmativum, quod requirit occasionem, veluti res ad numerosam aliquando sobolem sustentandam, & sæpe etiam in cœlibatu perfectio hujus universi, & divinæ gloriæ manifestatio nunc æque bene, nunc melius quoque obtineri potest, eatenus pro singulis hominibus *necessaria* dici nequit. Sed & eo sensu, quo cum certa persona consentiente contrahi debet, *pactitia* est & *voluntaria*.

DCLXV. Uti conjugum jura, ita obligationes sociales, quæ ex ipsa societatis natura & scopo cognoscuntur, sunt eadem, uni porro pro suo arbitrio alterius conjugis actiones determinare non licet. Itaque matrimonium est

focietas æqualis, nisi alterutra pars speciali pacto, sive expresse, sive tacite, imperium obtineat. Quod enim ajunt, majorem esse maris dexteritatem & prudentiam, id fallit sæpenumero; dein hoc aptitudinem tantum daret imperii, non jus perfectum.

DCLXVI. Contrahitur matrimonium pacto valido, itaque qui ob mentis defectum, ob ætatem, vel ob corporis impedimentum pacisci, aut procreare sobolem nequit, ejus nuptiæ irritæ sunt.

DCLXVII. Porro qui errore, aut dolo substantiali, & in ipsam personam cadente ad matrimonium inducitur, aut vi injusta compellitur, ex pacto suo obligatus non est; quin potius illi contra metum inferentem, aut fraudatorem, jus læsi in lædentem competit. Attamen convalesceret conjugium hoc invalidum accedente partis læsæ ratihabitione.

DCLXVIII. Pactum de matrimonio ineundo sunt *sponsalia*; fluit igitur ex doctrina pactorum I. ut sponsalia promissionem efficaciter acceptatam requirant, hinc ex tractatu præparatorio, aut consensu ambiguo, aut sponsalitia largitate non nascantur; II. ut pure, vel conditionate, expresse, vel tacite; per se, vel per procuratorem celebrari possint.

DCLXIX. III. Ut si jam conjugatus promittat sponsalia, aut alius, qui pacto implendo par non est, nullam obligationem producant; IV. ut sponsalia priora posterioribus derogent
etiam

etiam juratis, & quidem præscindendo a jure positivo, licet his nuptiæ jam accesserint; V. ut denique sponsus & sponsa perfecte obligentur inire nuptias, & ad id cogi possint etiam invitæ, vel saltem ad pœnam, ne matrimonia prorsus coacta infaustos exitus fortiantur. VI. Ast recedere licebit a sponsalibus, *repudium dare*, iis ex causis, ex quibus aliud pactum, & speciatim pactum sociale dissolvitur.

DCLXX. Societas conjugalîs, si inter duas tantum personas ineatur, est *Monogamia*, si inter plures simul, *Polygamia* simultanea; hæc vero, si vir plures habet uxores, *Polygynæcia*, si uxor plures viros, *Polyandria* dicitur.

DCLXXI. Polyandriam simultaneam ipsi legi naturali repugnare inde satis evincitur, quia incertus foret pater, & naturalis deesset ad educandum stimulus; dein quum femina non nisi ex uno mare concipere valeat, reliquæ conjunctiones omnes nullo bono fine cohonestari possent, sed essent libito vaga; quod ipsum in promiscua cohabitatione obtinet.

DCLXXIII. De Polygynæcia major est disputatio. Nam & vir ex pluribus simul uxoribus prolem procreare, & proles tamen certa esse, hinc finis matrimonii impleri adhuc potest. Porro & sanctos viros in antiquo Testamento plures simul feminas duxisse notum est, Deo id plene permittente; quod non ac-

cidisset, si polygynæcia juri naturali, quod immutabile est, prorsus repugnaret.

DCLXXIII. Quia tamen tales plerumque obveniunt circumstantiæ, ut & pax domi & procreatio liberorum & educatio difficilior reddatur, immo idem fere marium & feminarum numerus in lucem veniat, eam legi naturali *hypotheticæ* contradicere facile largimur. v. *Matth. XIX. & I. Cor. VII. 12.*

DCLXXIV. Quidquid ad procreationem sobolis necessarium est, & quod maritus & uxor specialiter pacti sunt, id conjugalis officii est mensura. Igitur obligantur conjuges simul cohabitare, rem familiarem & domestica negotia communiter gerere, ab omni commixtione cum persona extranea, seu ab *adulterio* abhorreere.

DCLXXV. Tenentur proin matrimonii simul ferre onera, victum, amictum & habitationem, sive *alimenta* liberis conjunctim præstare. Quia vero specialis in hac societate persona eligitur, hæc obligatio est mere personalis, quæ nimirum alii cedi, aut transmitti nullo modo potest.

DCLXXVI. Præter facultatem physicam in nuptiis etiam facultas moralis attendi debet, quæ an sit inter omnes personas sanguine conjunctas, disputatur. Est autem consanguinitas *connexio personarum, quatenus a communi causa, seu procreatore & stipite descendunt, orta,*

ta, quæ si ex maribus profluat, *Agnatio*, si ex feminis, *Cognatio* in specie dicitur.

DCLXXVII. *Causa rei proxima* est vel *remota*. Ita si *A* ponat *B*, & ex hoc veniat *C*, quod sit iterum *causa D*, tunc *D* *causam proximam* seu in gradu primo habet in *C*, *remotam* in gradu secundo in *B*, & in gradu tertio in *A*. Quilibet igitur actus *causandi* dat *determinatum connexionis gradum*, unde nata regula, *quot sunt actus causandi, tot sunt gradus connexionis in serie causarum efficientium atque effectuum, sive tot sunt consanguinitatis gradus, quot sunt generationes.*

DCLXXVIII. *Series personarum ab eodem stipite descendendum* dicitur *Linea*, & quidem *recta*, si contineat personas, quarum una alteram genuit, *secus collateralis, seu obliqua.*

DCLXXIX. Est porro *linea recta ascendens*, si ad *genitores, patrem, avum, proavum, abavum, atavum, tritavum, majores: descendens*, si ad *genitos, filium, nepotem, pronepotem, abnepotem, atnepotem, trinepotem, posteros, respiciatur.* Itaque in *linea recta* ita fit *graduum computatio*, ut *tot sint gradus, quot personæ una demta.*

DCLXXX. In *linea collateralis* sunt *personæ*, quæ a *communi quidem stipite descendunt*, sed quarum una alteram non *procreavit.* Ut igitur a latere *junctos concipiamus*, duæ *assumi debent lineæ rectæ in communem adsurgentes stipitem*, & ad se *invi-*

cem relatæ: hæ vero sunt *æquales*, si in uno latere idem adsit graduum numerus, ac in altero, *inæquales*, si numerus ille graduum sit diversus.

DCLXXXI. Quum res diversæ signis etiam diversis sint exprimendæ; ideo effectus proximi procreantium *fratres & sorores* se invicem adpellant, unde fratris vel sororis filius, nepos, pronepos &c., fratris & sororis filia, neptis, proneptis oriuntur.

DCLXXXII. Duplex autem est ratio gradus computandi in linea obliqua; vel enim retinetur prior regula, ut *tot sint gradus, quot in ambabus lineis sunt personæ una demta*, vel vero quoniam, collaterales, ideo tantum sibi sunt connexi, quia communem habent stipitem, unicum potius erit considerandum latus, ut nimirum a latere juncti, *eodem gradu sint inter se consanguinei, quo vel uterque in linea æquali, vel remotior in linea inæquali distat a communi stipite*.

DCLXXXIII. Necessitudo inter conjugem unum, & alterius conjugis consanguineos est *adfinitas*, in eo fundata, quod, quum conjuges connexi sint, etiam alterutrius conjugis propinqui cum altero conjugate connexi videantur; ita quidem, ut quo gradu quis uni conjugi est consanguineus, eodem gradu sit alteri adfinis; quapropter inter consanguineos mariti, & consanguineos uxoris nulla est adfinitas.

DCLXXXIV.

DCLXXXIV. Matrimonia cognatorum in linea recta ideo a plerisque damnari solent, quod pudorem naturalem ubique gentium incutiunt, dein adfinitatum diffusionem inhibent, & ob ætatis disparitatem, sterilitati & malæ procreationi sunt obnoxia.

DCLXXXV. Magis vero ostenditur eorum turpitude, si cogitemus amorem conjugalem sine certa quadam conjugum æqualitate atque ingenuitate mutua consistere non posse, quibus tamen consueta parentum auctoritas & naturale imperium magnopere adversantur; præcipue vero quod filialis reverentia & subjectio per tales nuptias facillime posset excludi. Earum contractus ergo prohibitus esse debet, siquidem legis naturalis & immutabilis violandæ apertam occasionem suppeditat.

DCLXXXVI. Hæc ratio non obtinet pro ceteris consanguineis in linea obliqua; dubitare porro non licet, quin inspecta sola naturæ lege valida sint eorum connubia; quum tamen perpetua harum personarum familiaritas & conversatio inhonestas consuetudines gignere posset, si sperarentur nuptiæ; sufficiens adest fundamentum, cur graviter illæ interdicanter.

DCLXXXVII. Societas conjugum in se est necessaria, & sola personæ determinatio a voluntate contrahentium pendet; igitur ejus dissolutio solo conjugum dissensu semper fieri

nequit. Quin quum ambo educare liberos naturaliter teneantur, & mutuuum sibi adiutorium præstare, quod sine constanti amoris & amicitia vinculo foret exiguum, atque ingratiſſimum, naturale est, ut societas conjugalis individuam vitæ consuetudinem contineat. *L. I. D. de R. N.*

DCLXXXVIII. Enimvero tales sæpe obveniunt circumstantiæ, in quibus *divortium*, quoad vinculum, hoc est, dissolutio matrimonialis societatis vivis conjugibus facta, nec procreationi, nec educationi repugnat; veluti si alterutra pars sterilis esset, aut liberi vel mortui forent, vel jam educati, aut si ob violatam fidem conjugalem, vel morum crudelitatem; nullam sperare liceret conciliationem: & tunc solo rationis lumine haud adparet caussa, omnimodam dissolutionem denegandi. *

CAPUT XXVI.

De societate parentum & liberorum.

DCLXXXIX. Nisi spem eventus fallat, societatem conjugalem consequuntur liberi, qui homines sunt, hinc jure connato ad res vitæ necessarias instructi, adeo tamen imbecilles, ut per se ipsos hoc jus exercere nullo modo valeant.

DCXC.

* Ast ea denegatur jure divino positivo. *v. Deut. XXIV. & I. Cor. 7. v. 13. Juncto Matth. V. 32. & XIX. 9.*